

5-puntenplan

Landbouw

Vijf aandachtspunten voor betere landbouw in Fryslân

5-puntenplan Landbouw

Vijf aandachtspunten voor betere landbouw in Fryslân

Aanleiding

Als het gaat om landbouw krijgen Provinciale Staten de komende tijd te maken met een aantal grote ontwikkelingen zoals de uitwerking van het Natuurakkoord en de implementatie van het herziene Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). De ChristenUnie wil hier een positieve bijdrage aan leveren en heeft daarom een aantal aandachtspunten voor het provinciale beleid op een rij gezet. Er is in dit 5-puntenplan gekozen voor onderwerpen waar de provincie momenteel niet of nauwelijks actief beleid op voert. Onderwerpen als het ganzenprobleem, weidevogelbeheer en stalgroottes zijn zeer belangrijke landbouwonderwerpen, maar zijn bewust niet opgenomen in dit 5-puntenplan. De reden hiervoor is dat deze onderwerpen al terugkomen in het beleid van de provincie en daarmee al verschillende keren op de agenda van Provinciale Staten zijn gekomen of gaan komen.

Visie ChristenUnie

Uitgangspunt voor de ChristenUnie is ondernemerschap vanuit een Bijbels perspectief. Vanuit rentmeesterschap en integriteit van dieren als onderliggende waarden willen we de boer de ruimte geven om te ondernemen, te innoveren en te concurreren.

De land- en tuinbouw is een sector met een grote economische waarde. Daarnaast is het een drager van de leefbaarheid van het platteland. Bovendien is de grondgebonden landbouw (vooral akkerbouw en melkveehouderij) van groot belang voor het in stand houden van het open karakter van het landelijk gebied.

Rol provincie en 5-puntenplan

Boeren hebben over het algemeen weinig beeld bij wat de provincie doet. Als het gaat om landbouw worden de meeste zaken geregeld op Europees niveau. Vervolgens bemoeit Den Haag zich met de uitvoering. Boeren kijken daarom met name naar Europa. Wat de provincie doet, wordt door veel boeren als 'in de marge' ervaren. Wat dat betreft is enige bescheidenheid op zijn plaats. Maar wat de provincie doet, moet ze wel goed doen. Daar valt nog wel een en ander in te verbeteren. In dit 5-puntenplan kunt u lezen welke aandachtspunten met betrekking tot landbouw de ChristenUnie meegeeft aan de provincie.

5 aandachtspunten voor betere landbouw in Fryslân

Landbouw 5-puntenplan

1. Minder regels

Natuurverenigingen en collectieven (agrarische natuurverenigingen) zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de controle op agrarisch natuurbeheer.

2. Windmolen(s) op het boerenerf

Geef boeren de mogelijkheid een of meerdere windmolens te plaatsen op hun land, en laat omwonenden profiteren van de opbrengsten.

3. Licht consument voor

Start een provinciale voorlichtingscampagne waarin de positieve ontwikkelingen op landbouwgebied en de voordelen van regionale voedselproductie onder de aandacht worden gebracht.

4. Neem regierol in ruilverkaveling

Neem als provincie de regierol in de landbouwruilverkaveling: dat is goed voor de boeren, de weidegang en de verkeersveiligheid.

5. Investeer in erfgoed

Onderzoek de mogelijkheid van een Deltaplan Byldbepalende Fryske Buorkerijweningen, gericht op onderhoud en restauratie van de beeldbepalende woonhuizen behorend bij beeldbepalende boerderijen.

1. Minder regels

Een boer is in de eerste plaats ondernemer en doet er alles aan om zijn bedrijf financieel gezond te houden. Dit is niet makkelijk in de huidige tijd. De voedselprijzen staan onder druk en grond is duur. Regels zorgen voor een lastige concurrentiepositie op wereldschaal. De overheid heeft hierin een belangrijke rol. Helaas wordt de overheid (in brede zin) gezien als regelfabriek. En niet onterecht. Wanneer de overheid iets wil, wordt het vaak omgeven met regels. Dit lijkt alleen maar toe te nemen. Denk aan de schadevergoeding voor ganzen. Het aantal ganzen is de laatste jaren enorm gegroeid. Voor veel boeren is hiermee ook de schade aan de gewassen toegenomen. Toch vragen veel boeren geen schadevergoeding aan vanwege negatieve ervaringen met de papieren rompslomp die erbij komt kijken. De ganzenproblematiek laat zien dat wanneer er sprake is van veel 'papierboel' boeren bij voorbaat afhaken.

De provinciale overheid kan een positieve rol spelen in het terugdringen van het aantal regels met betrekking tot agrarisch natuurbeheer en het toegankelijk maken van een stimulerings- of investeringsregeling voor (jonge) boeren.

Agrarisch natuurbeheer

Agrariërs zorgen voor het land, de sloten en de vogels. Hiermee zijn agrariërs de grootste natuurbeheerders. De overheid moet trots zijn op de agrarische ondernemers met het natuurbeheer wat er nu al is en uitgevoerd wordt. Zonder boeren kost het de overheid veel meer geld om het landschap in Nederland te onderhouden.

Een groot aantal boeren kiest voor agrarisch natuurbeheer. Zij nemen maatregelen op hun landbouwgrond tot behoud van natuur en landschap. De boer ontvangt daarvoor een vergoeding. De overheid kan het draagvlak voor natuurbeheer vergroten door de administratieve rompslomp te verkleinen en boeren de ruimte te geven om op creatieve wijze de natuurdoelen te bereiken. In het huidige systeem staan de regels teveel centraal. Hierdoor wekt de term 'agrarisch natuurbeheer' bij veel boeren irritatie op. Om dit te veranderen is het belangrijk dat de overheid minder sturend is met betrekking tot natuurbeheer.

Natuurdoelen

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. In de wet heet dit de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Al te vaak heeft de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur geleid tot groeiende polarisatie tussen boeren en natuurbeschermers. In een tijd dat we realistisch moeten zijn over de ambitie voor de Ecologische Hoofdstructuur, zijn boeren onmisbaar om daar ook hun bijdrage aan te leveren. Dit vergt echter een omslag in werken, namelijk om niet meer vanachter de tekentafel, maar bottom-up te kijken waar agrarisch natuurbeheer kansrijk is en om dan vooral op die plekken het beschikbare geld in te zetten. Kennis van het gebied is daarvoor essentieel. Nu pakt agrarisch natuurbeheer lang niet overal even goed uit en is het rendement te laag. De ChristenUnie kan zich goed vinden in het advies 'Onbeperkt houdbaar' dat de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) in 2013 uitbracht, namelijk om regionale natuurdoelen af te spreken voor een groot gebied. Hoe die natuurdoelen in de verschillende gebieden het beste kunnen worden bereikt, bepalen lokale verenigingen voor agrarisch natuurbeheer.

Vertrouwen

De ChristenUnie pleit voor minder rigide beheerpakketten, die beter aansluiten bij gebiedseigen kwaliteiten en ruimte laten voor creativiteit om de natuurdoelen te bereiken. De overheid moet sturen op doelen in plaats van op maatregelen. Uiteindelijk gaat het om vertrouwen: in natuurorganisaties en in boeren. Als de overheid kaders stelt, moeten de mensen in het gebied de

ruimte krijgen om daarmee aan de slag te gaan. Vertrouwen is daarbij het sleutelwoord zonder een overheid die steeds over de schouder meekijkt.

Verenigingen

Boeren die aan agrarisch natuurbeheer doen, zijn bijna allemaal aangesloten bij een vereniging voor agrarisch natuurbeheer. Die verenigingen krijgen een steeds belangrijker rol. Vanaf 2016 wordt agrarisch natuurbeheer alleen nog via de vereniging (het collectief) vergoed. Individuele boeren kunnen dan geen aanspraak meer maken op een vergoeding voor agrarisch natuurbeheer. Dat vraagt een andere houding van de verenigingen. Was het voorheen veel meer een club van gelijkgestemde boeren die kennis en ervaringen uitwisselden; vanaf 2016 nemen de verenigingen de administratieve last van aangesloten boeren aangaande agrarisch natuurbeheer over. Dat vraagt om een professionaliseringslag waar hard aan gewerkt wordt.

Controle

Het beleid voor Agrarisch Natuurbeheer wordt gemaakt door het Rijk en Europa. De Provincies werken dat beleid verder uit en stellen doelen vast. De collectieven doen een gebiedsaanvraag die de provincies beoordelen op de na te streven doelen. De ChristenUnie vindt dat de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de doelen bij de collectieven ligt. Natuurverenigingen, zoals bijvoorbeeld het Fryske Gea, Landschapsbeheer of lokale natuurorganisaties, kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren. De controle op de uitvoering kan door het collectief en de natuurvereniging gezamenlijk worden gedaan. Door certificering kan dat worden geborgd. Dat gebeurt nu al met akker- en weidevogelbeheer. En met succes. De ChristenUnie denkt dat de certificering ook naar andere onderdelen van het agrarische natuurbeheer kan worden uitgebreid.

Omdat het beleid betreft van het Rijk en Europa dat via de Dienst Regelingen loopt, ligt controle door de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit voor de hand. Het gevaar is echter dat er door de NVWA een ingewikkeld toetsingscriterium in het leven wordt geroepen. De ChristenUnie stelt daarom voor dat NVWA slechts marginaal toetst en dat de toetsing op de uitvoering binnen de vereniging voor agrarisch natuurbeheer ligt. Door audits te organiseren kan dit eenvoudig worden gerealiseerd. Hiermee kan een flinke slag gemaakt worden in het 'regelluwer' maken van het agrarisch natuurbeheer. Daarmee worden de doelen gediend van het nieuwe agrarisch natuurbeleid, namelijk: eenvoudiger, efficiënter en goedkoper.

Financiering

De ChristenUnie wil dat provincies verantwoordelijk worden voor de invulling van het agrarisch natuurbeheer, zowel binnen als buiten de EHS. Dan hebben natuurbeheerders één loket waar zij terecht kunnen. De knip tussen Rijk en provincies, tussen buiten en binnen de EHS, is niet logisch. Essentieel is dat boeren weten waar ze aan toe zijn. Als boeren een verplichting aangaan om een deel van hun akkers niet te bewerken of om weidevogels op hun grasland te beschermen, moet hier een langjarig contract tegenover staan dat financiële zekerheid geeft. Daar is ook de natuur bij gebaat. Financiering voor agrarisch natuurbeheer komt vanuit het GLB, maar dit mag niet ten koste gaan van de inkomenssteun aan boeren. De Nederlandse boeren worden namelijk al fors gekort in de komende periode. Daarom pleit de ChristenUnie ervoor om agrarisch natuurbeheer te financieren uit de vergroeningsmiddelen in de eerste pijler van het nieuwe GLB. Vanuit deze pijler worden bedrijfstoelagen aan boeren betaald. Of uit de bestaande middelen voor het plattelandsbeleid. Provincies, boeren en natuurorganisaties moeten samen aan de slag voor een effectief agrarisch natuurbeheer en hebben elkaar daarbij nodig.

Natuurverenigingen en collectieven (agrarische natuurverenigingen) zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de controle op agrarisch natuurbeheer.

2. Windmolen(s) op het boeren erf

Geef boeren de mogelijkheid een windmolenpark te plaatsen op hun land zodat zij hun bedrijfsvoeringskosten omlaag kunnen brengen en tegelijkertijd een positieve bijdrage kunnen leveren aan het milieu. Boeren hebben de fysieke ruimte om windmolens te plaatsen. Veel boeren willen dit ook, maar kunnen niets omdat de provincie en/of gemeente hier geen mogelijkheid voor geeft. Wat de ChristenUnie betreft maakt de provincie het mogelijk dat boeren windmolen(s) kunnen plaatsen op hun land. Omdat er vaak veel weerstand is van omwonenden als het gaat om windmolens, is het belangrijk de omwonenden er op tijd bij te betrekken.

Om de plaatsing van kleine clusters van windmolens (in uitzonderlijke gevallen kunnen solitaire molens een optie zijn) bij een boer mogelijk te maken, neemt de ChristenUnie het Deense model als uitgangspunt. In Denemarken zijn bij wet stimulerende maatregelen getroffen om de ontwikkeling van windenergie op land te bevorderen. Participatie van omwonenden staat hierin centraal. De ervaringen zijn zeer positief: er is volop medewerking verleend vanuit gemeenten, de lokale bevolking profiteert van de opbrengst en de ontwikkelaars van windenergie krijgen hun projecten sneller van de grond. De vertragingen in de projecten zijn afgenomen door vermindering van bezwaarprocedures, onder andere vanwege de vergroting van het draagvlak onder de bevolking.

Het Deense model

In de Deense wet is een aantal instrumenten geïntroduceerd die de ontwikkeling van windenergie bevorderen en het lokale draagvlak moeten vergroten. Deze instrumenten kunnen als goed voorbeeld dienen voor windenergieprojecten in Nederland, door ze op te nemen in afspraken tussen ontwikkelaars van windenergie en betrokken overheden, zoals de provincie. Het gaat om de volgende instrumenten:

- Lokaal mede-eigenaarschap

Elke burger van 18 jaar of ouder, die in een radius van 4,5 km bij een nieuw te bouwen windturbine woont, krijgt de optie aangeboden om aandelen te kopen in het lokale windmolen project. Is er sprake van een windmolenpark, dan is de afstand tot de dichtstbijzijnde windmolen geldend. Wanneer er interesse is in meer dan 20% van de aandelen, krijgen de bewoners die het dichtst bij de windmolen wonen voorrang. Mochten de direct omwonenden niet alle aandelen willen kopen, dan worden de overige aandelen vervolgens aangeboden aan de mensen die in de gemeente wonen, waar de windmolen wordt geplaatst. De aandelenuitgifte moet op zijn minst worden aangekondigd in de lokale kranten.

- Compensatieregeling
De Deense wetgever heeft naast de algemene compensatieregeling uit de Wet op de ruimtelijke ordening gemeend voor de bouw van windturbines een specifieke compensatieregeling in het leven te moeten roepen. Dit voor de eventuele waardedaling van onroerend goed ten gevolge van de oprichting van één of meer windturbines in de omgeving. Een compensatieregeling maakt, ook in de toekomst, integraal onderdeel uit van het windmolenbeleid in de provincie.
- Gebiedsfonds
Het gebiedsfonds kan worden gevuld met opbrengsten vanuit de windenergieprojecten in een bepaalde gemeente dan wel regio. In Denemarken wordt een vast bedrag voor een aantal vollasturen¹ per windturbine in het fonds gestort. Uit het gebiedsfonds kunnen collectieve voorzieningen worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld financiering van isolatie voor woningen, scholen, gymzalen, bijdrage voor zwembaden, aanleg fietspaden, dorpsommetjes, bankjes etc.
- Garantiefonds
Om lokaal eigenaarschap van nieuw op te richten windturbines te stimuleren, voorziet de wet in een garantiefonds. Dit garantiefonds is een financiële ondersteuning voor het verrichten van vooronderzoek, zoals het zoeken naar geschikte locaties en het doen van haalbaarheidsonderzoeken door lokale verenigingen van windturbine-eigenaren. De garantie wordt verleend in de vorm van de hoofdsom van een lening op basis van marktvoorwaarden en vervalt wanneer de windturbine is aangesloten op het net. Indien een windturbineproject niet wordt voltooid, hoeft het verleende bedrag niet te worden terug betaald.
- Sloopregeling/repowering
Wanneer een oude windturbine vervangen wordt door een nieuwe, wordt er een sloopcertificaat verleend. Met dit certificaat kan een hogere subsidie voor de geproduceerde elektriciteit worden ontvangen. De eigenaar van een windturbine kan deze rechten verkopen aan een derde private persoon of bedrijf. In de praktijk kopen de elektriciteitsbedrijven veel van deze sloopcertificaten op van private windturbine-eigenaren.

Geef boeren de mogelijkheid een of meerdere windmolens te plaatsen op hun land, en vergroot het lokaal draagvlak voor windenergie door middel van:

- het creëren van de mogelijkheid voor lokaal mede-eigenaarschap;
- het instellen van een gebiedsfonds of gebiedsgebonden bijdrage;
- het beschikbaar hebben van een compensatieregeling voor de eventuele waardedaling van onroerend goed;
- het instellen van een garantiefonds als financiële ondersteuning;
- het maken van afspraken over de sloop van oude windturbines.

¹ Als de jaaropbrengst (kWh) van een windturbine gedeeld wordt door het nominale vermogen (kW) dan komt er een getal in uren (h) uit, m.a.w. het aantal uren dat bij vol vermogen (geïnstalleerd vermogen) gedraaid moet worden om de jaaropbrengst te genereren. Veel windturbines zitten tussen de 2000-2500 vollasturen, met een jaar dat gemiddeld 8766 uur heeft.

3. Licht consument voor

Draag als provincie een positief steentje bij aan de voorlichting aan consumenten over landbouw. De landbouwsector staat bij tijd en wijle onder druk door negatieve berichtgeving over schaalgrootte van stallen, problematiek rond dierenwelzijn, hoog antibioticagebruik, voedsel fraude, etc. Provincies kunnen boeren uitdagen om open te zijn over wat er op hun bedrijf gebeurt, bijvoorbeeld door open dagen te organiseren, maar ook door 'zichtstallen', waar passerende burgers altijd een kijkje kunnen nemen in de stal. De provincie kan stimuleren dat het provinciale debat over de landbouw en de situatie op het platteland op basis van feiten wordt gevoerd, door actiever te communiceren over de positieve ontwikkelingen op landbouwgebied en de gevolgen die deze hebben voor de producten die consumenten op hun bord krijgen.

De overheid moet het voortouw nemen in het tegengaan van voedselverspilling. Terwijl de voedselprijzen stijgen en er wereldwijd schaarste van grondstoffen ontstaat, gooien we in Nederland voor miljarden aan voedsel weg. Dat is niet met elkaar te rijmen.

Veertien procent van het voedsel dat mensen kopen, gooien ze weer weg. Ook wordt er door supermarkten en horeca veel weggegooid. Alle huishoudens verspillen samen 800 miljoen kilo voedsel per jaar. Dit zijn 100.000 vuilniswagens vol voedsel, volgens berekeningen van Milieu Centraal.

De ChristenUnie wil niet alleen deze voedselverspilling tegengaan, maar pleit er ook voor dat voedsel regionaal wordt geproduceerd. Voor de ChristenUnie draait het om de begrippen duurzaam en regionaal. Dit betekent dat we in Europa vooral voor

onze eiwitbehoefte meer zelfvoorzienend moeten worden. Dus liever minder biefstukjes van Argentijnse koeien en geen gesleep met soja van Brazilië naar Nederland om onze koeien en varkens te voeden. Er moet scherper gekeken worden naar de effecten van voedsel- en veevoerproductie en de handel hiervan op de internationale biodiversiteit. De provincie moet zich sterk maken voor verdere verduurzaming van de voedselketen.

Start een provinciale voorlichtingscampagne waarin de positieve ontwikkelingen op landbouwgebied en de voordelen van regionale voedselproductie onder de aandacht worden gebracht.

4. Neem regierol in ruilverkaveling

Veranderingen in de landbouw voltrekken zich in sneltreinvaart. Om bij te blijven moeten agrariërs hun bedrijf dan ook voortdurend aanpassen. Dit betekent in de praktijk dat agrariërs behoefte hebben aan grond. Vaak is het zo dat deze nieuwe grond niet dicht bij huis te vinden is. Om toch winstgevend te kunnen zijn, kiezen boeren ervoor om grond op afstand aan te schaffen. Veel boeren hebben momenteel te maken met gronden die in sommige gevallen op kilometers afstand liggen van hun bedrijf. De laatste jaren neemt dan ook de behoefte toe tot het verbeteren van de kavelstructuur. Door schaalvergroting versnipperd de kavelstructuur (meerdere kleinere kavels op afstand). Met de voortgaande schaalvergroting blijft dit zo.

Agrariërs kunnen door grondruil hun kavelstructuur verbeteren. Wanneer landerijen dicht bij het erf liggen hoeft de boer minder te 'reizen' met de machines. Dit biedt veel voordelen zoals extra tijd, minder brandstofkosten en minder kruising van landbouwverkeer met gewoon verkeer. Voor melkveehouderijen is het hebben van grond dichtbij de huiskavel ook van belang voor de keuze voor weidegang. Uiteindelijk is het hebben van grond dichtbij het bedrijf gunstig voor de kostprijs van het product.

Vanaf januari 2007 is de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) in werking getreden. De WILG omvat zowel een investeringsbudget (ILG) als het instrument landinrichting. Het deel landinrichting van deze wet vervangt de Landinrichtingswet van 1985. Het instrument landinrichting biedt provincies de mogelijkheid om werken in het kader hiervan uit te voeren en een daarmee samenhangende herverkaveling te realiseren. Dit als rijks- en provinciale doelen niet op vrijwillige basis te realiseren zijn.

Met het natuurakkoord zijn de rijksdoelen voor kennis en innovatie in de landbouw en structuurversterking landbouw (kavelruil) komen te vervallen. Hiervoor komt dus geen rijksbudget meer beschikbaar. De provincie is hiermee verantwoordelijk geworden voor het structuurbeleid van de landbouw. Provincie Fryslân heeft vervolgens besloten het budget voor kavelruil naar beneden bij te stellen. Volgens de provincie kent Fryslân geen slecht verkavelde gebieden, alleen slecht verkavelde bedrijven. De provincie ziet dit in de eerste plaats als een individueel probleem en minder als een gebiedsprobleem. De toename van het trekkerverkeer op de openbare weg wordt wel

als maatschappelijk probleem gezien. Vanwege de hoge proceskosten van kavelruil gaat de voorkeur van de provincie niet uit naar de inzet van het provinciaal kavelruil bureau. De provincie is van mening dat agrariërs private partijen die hierin zijn gespecialiseerd kunnen inhuren.

De provincie focust op budgetten en heeft met name oog voor ruilverkaveling die naast landbouwdoelen ook andere doelen dient, zoals bijvoorbeeld natuurontwikkeling. Wat de ChristenUnie betreft heeft de provincie als het gaat om landbouwverkaveling een regierol. Juist omdat het om financiële belangen gaat, lukt het agrariërs vaak niet om er met elkaar uit te komen. Een onafhankelijke procesbegeleider met enige doorzettingsmacht is dan onmisbaar.

**Neem als provincie de regierol in de landbouwruilverkaveling:
dat is goed voor de boeren, de weidegang en de verkeersveiligheid.**

5. Investeer in erfgoed

De prachtige Friese boerderijen vertellen het verhaal van ons landschap en geven betekenis aan onze leefomgeving. Het zijn de kathedralen van het landschap, zeker in een uitgesproken landbouwprovincie als Fryslân. Het 'aanzien' van de provincie wordt voor een groot deel bepaald door de aanwezigheid van boerderijen. Het onderhoud van de boerderijen is kapitaalintensief terwijl de bedrijfsvoering op het landbouwbedrijf al onder druk staat. Veel agrariërs hebben niet de financiële middelen voor onderhoud en restauratie van hun beeldbepalende woningen. Hierdoor ligt verrommeling en verval van agrarisch erfgoed op de loer.

Momenteel is het zo dat een subsidie kan worden aangevraagd wanneer de boerderij een monumentale status heeft of wanneer er sprake is van herbestemming. Karakteristieke boerenbedrijven die in bedrijf zijn maar geen monumentale status hebben, kunnen beroep doen op het Cultuurfonds. Het geld in dit fonds is niet exclusief bestemd voor boerderijen, maar wordt verdeeld over allerlei karakteristieke gebouwen, zoals bijvoorbeeld woningen, scholen en bedrijfspanden.

De ChristenUnie vraagt zich af bij hoeveel boerenbedrijven het onderhoud van de karakteristieke woning onder druk staat. Het lijkt ons beter om op tijd passende actie te ondernemen, zodat eventuele problemen preventief worden aangepakt, dan te wachten tot de verrommeling een feit is. De ChristenUnie pleit daarom voor een verkennend onderzoek naar de haalbaarheid van een Deltaplan Byldbepalende Fryske Buorkerijwenningen (naar voorbeeld van Deltaplan Alde Fryske Tsjerken).

Onderzoek de mogelijkheid van een Deltaplan Byldbepalende Fryske Buorkerijwenningen, gericht op onderhoud en restauratie van de beeldbepalende woonhuizen behorend bij beeldbepalende boerderijen.

Bronnen

<http://www.natuurbeheer.nu>

<http://www.portaalnatuurenlandschap.nl>

<http://www.hetInvloket.nl>

<http://www.sanl-fryslan.nl/nbp14/>

<http://www.dienstlandelijkgebied.nl/>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natuurnetwerk-nederland>

<http://www.intranet.christenunie.nl>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-energie/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/03/28/ontwerp-structuurvisie-windenergie-op-land.html>

<http://www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land>

[Realiteitsgehalte van het bestuursakkoord IPO/Rijk 6.000 megawatt wind op land](#)

<http://www.milieudefensie.nl/publicaties/down-to-earth-magazine/artikelen/wind-en-hoe-je-daar-goud-uit-spin>

<http://www.nwea.nl/windenergie-de-feiten>

<http://www.pbl.nl/publicaties/opties-voor-europees-klimaat-en-energiebeleid-na-2020>

Tekst: Anja Haga (Fractievoorzitter Statenfractie ChristenUnie Fryslân)

Redactie: Margreet van der Molen (Beleidsmedewerker Statenfractie ChristenUnie Fryslân)
Sipkje Messink (Beleidsmedewerker Statenfractie ChristenUnie Fryslân)

Christenunie@fryslan.nl
www.fryslan.christenunie.nl

Geloof in Fryslân

5-puntenplan Landbouw

Dit is een uitgave van ChristenUnie Fryslân

Januari 2014